

CIÈNCIES HUMANES: INTEL·LIGÈNCIA ADAPTATIVA

Beatriz Gallardo

Àrea de Lingüística General.
Departament de Teoria dels
Llenguatges i C. de la Comunicació.
Universitat de València.

La branca d'Arts i Humanitats

Estrictament parlant, la compartimentació disciplinària més habitual en l'espai universitari espanyol inclou en Arts i Humanitats les àrees de coneixement que tradicionalment s'han considerat *de lletres*. Si el conegut arbre de Diderot i Alambert intentava reflectir tot el coneixement humà tot partint de les capacitats cognitives de memòria (història), raonament (filosofia) i imaginació (poesia), la proposta actual, molt més prosaica, diferencia cinc branques generals: Arts i Humanitats; Ciències; Ciències de la Salut; Ciències Socials i Jurídiques; i Enginyeria i Arquitectura.

Hi ha, però, altres opcions. En l'àmbit britànic, per exemple, hi és habitual que disciplines com ara el dret o les ciències de la comunicació s'inclouen entre les ciències humanes, o que la lingüística es considere una ciència social. Si la divisió clàssica de les set arts liberals en *trivium* (gramàtica, retòrica i lògica) i *quadrivium* (aritmètica, astronomia, geometria i música) definia unes fronteres nítides i ben dibuixades, en l'actualitat aquesta claredat sembla que s'esvaeix.

La raó d'aquesta polivalència és ben clàssica, i per justificar-la podem fer servir la coneguda màxima de Terenci: «Humani nihil a me alienum puto». Efectivament,

si les ciències humanes tenen com a objecte d'estudi l'ésser humà, podem afirmar que aquest coneixement, sens dubte, ha de ser ampli, abastador i que ha d'estar en constant expansió. Foucault (2007) ha afirmat explícitament que les ciències humanes es caracteritzen per una «inestabilitat essencial», és a dir, per un caràcter derivat, secundari i, alhora, de pretensió universal.

Tanmateix, si comencem aquesta reflexió sobre els estudis d'Arts i Huma-

nitats de la UV partint, precisament, d'aquest caràcter polivalent, és perquè el considerem com un tret definitori que, a més a més, és confirmat per la realitat laboral. Les dades de l'Observatori d'Inserció Professional i Assessorament Laboral sobre estudiants de la UV que varen acabar els estudis entre 1999 i 2003, mostren que, sis mesos després d'acabar la carrera, els llicenciats d'humanitats són el col·lectiu amb el percentatge més alt en primera ocupació en àrees no vinculades directament amb la formació específica pròpia (un 50,2%). Una altra informació d'interès és que aquests llicenciats troben la primera ocupació en llocs de treball de qualitat (tècnics o amb persones al seu càrrec) en un percentatge superior als de ciències socials. Tothom coneix la interpretació que el segle passat es feia d'aquesta circumstància, i que encara es manté en l'imaginari social: *estudiar lletres no té eixides*.

Tanmateix, podem fer una revisió d'aquesta *mancança d'eixides* des de la perspectiva d'alguns conceptes de plena actualitat en la psicologia de l'educació, tot i que no es tracta de conceptes nous: la *resiliency* i la intel·ligència adaptativa. Originàriament, el concepte de resiliència sorgeix per a descriure la capacitat d'adaptació de les persones a situacions greus de dolor o de risc; la intel·ligència adaptativa és una idea que ens remet a Piaget i la seua visió de la capacitat cognitiva com a correlat dels processos biològics d'adaptació.

Aquesta característica és absolutament valuosa –i gairebé imprescindible– en el panorama laboral que dissenya l'espai europeu d'educació superior. La realitat tecnològica és progressivament més inestable i els nous avanços se succeeixen a una velocitat cada vegada major; paral·lelament, la formació específica per a tals realitats tecnològiques es torna obsoleta, de manera que l'aprenentatge es fa necessàriament permanent, continu. L'adaptabilitat esdevé, doncs, un tret irrenunciable, i així ho demostren també les demandes del mercat d'ocupació, en què els agents ocupadors valoren molt més les competències

genèriques (creativitat, resolució de problemes, anàlisi crítica, gestió de la informació, gestió de la pressió i l'estrès, presa d'iniciatives, comunicació oral i escrita, habilitats socials, capacitat de lideratge) que no les específiques i les instrumentals.

Graus europeus i humanitats

L'orientació de l'espai europeu d'educació superior a la professionalització de les carreres universitàries i a la seua *productivitat* ha provocat reajustaments en les titulacions d'humanitats que, de vegades, han pogut fer pensar que es tractava de titulacions gairebé en perill d'extinció.

D'altres veus, preocupades pel concepte mateix d'universitat, han assenyalat que el model de grau europeu acaba amb la concepció tradicional europea de l'estudiant universitari com a adult i s'apropa més al model nord-americà perquè atorga al nivell de grau una doble finalitat: ampliació de les funcions educatives generals i preparació per a l'especialització posterior del màster. En aquest context els estudis d'humanitats esdevindrien necessàriament un bagatge valuós per a la formació global de l'estudiant estàndard, no només mitjançant l'estudi de carreres d'humanitats, sinó també des de la perspectiva d'un estudi general humanístic en les àrees d'especialització científica.

Tot i així, el procés d'implantació dels graus ha ignorat aquesta vessant dels estudis d'humanitats, en la mesura que la convergència ha estat generalment (mal) interpretada com una conversió de les llicenciatures de cinc anys en graus de quatre anys. D'acord amb aquesta percepció general, i amb el requisit afegit d'un primer curs de matèries bàsiques, no podia ser molt gran la disposició de les comissions a ampliar l'espectre formatiu de cada títol, ni a donar continguts humanístics als *científics*, ni a donar als *humanistes* la formació bàsica igualment necessària en ciència i tecnologia.

Oferta de la Universitat de València en Arts i Humanitats

És freqüent referir-se a la UV com a Universitat de València-Estudi General. Es tracta d'una universitat que té una àmplia oferta formativa i una gran tradició en l'àmbit humanístic, amb tres facultats: Geografia i Història; Filosofia i Ciències de l'Educació; i Filologia, Traducció i Comunicació.

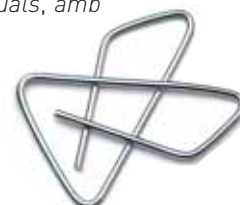
La Facultat de Filosofia ofereix el grau en Filosofia; en la Facultat de Geografia i Història trobem dos graus huma-

«En el nostre sistema, els adolescents es veuen abocats a elegir entre ciències i lletres en un context clarament estereotipat que normalment menysprea les modalitats del batxillerat humanisticolingüístic i artístic»

nístics: el grau en Història i el grau en Història de l'Art; i en la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació s'ofereixen sis graus de ciències humanes: Estudis Anglesos, Estudis Hispànics, Filologia Catalana, Filologia Clàssica, Llengües Modernes i les seues Literatures, i Traducció i Mediació Interlingüística.

Una anàlisi acurada de la planificació i l'ordenació d'aquestes nou titulacions ens mostra que no han estat dissenyades en l'aïllament o l'erudició clàssica anacrònica. Sense renunciar al rigor teòric i a la valoració intrínseca del saber, els estudis han estat concebuts maximitzant l'òptica aplicada i el gaudi del futur alumnat, que podrà accedir al món del treball o continuar la seua formació. Juntament amb l'aposta de la UV per seguir donant suport a l'estudi de les humanitats, entren ací en joc els posicionaments del seu professorat, en general altament compatibles amb les recomanacions del *Manifest per les humanitats: In varietate concordia*, de la *European Science Foundation*:

- *Reconeixement de les possibilitats del mercat d'idees i oportunitats.* Per exemple, amb el desenvolupament de les humanitats digitals o la identificació de noves professions.
- *Diàleg interdisciplinari en els àmbits nacional i internacional.* Per exemple, a la Facultat de Filologia es coordina l'únic projecte investigador de l'àrea del programa Consolider, en el qual participen quaranta-tres universitats. I també hi ha sinèrgies entre història antiga i filologia clàssica, entre llengües modernes i les àrees d'història, i entre història i filosofia.
- *Establiment de lligams, entre iguals, amb les ciències naturals, tècniques i socials.* Els investigadors d'humanitats de la UV fan el seu treball de recerca cada vegada més en camps

interdisciplinaris i això es reflecteix en la tasca docent, per exemple:

- L'aplicació de llengües, unió de les filologies amb psicologia, sociologia... fins i tot amb les enginyeries (reconeixement de la veu, sistemes artificials de diàleg) o el dret (lingüística forense).
- L'arqueologia funerària i la bioantropologia, unió d'arqueologia, antropologia i medicina.
- La bioètica, és a dir, l'aplicació dels estudis ètics a esferes com ara el dret, les ciències polítiques, la biologia, les ciències de la salut...
- La iconografia cultural, on la història de l'art s'uneix amb la història, l'arqueologia i les filologies.
- La lingüística clínica, diàleg constant de la lingüística amb la neurologia i la psicologia.
- Els estudis sobre ètiques aplicades i democràcia, amb la vinculació de l'ètica amb àrees socials com ara l'economia, les ciències polítiques o la sociologia.

Per què estudiar ciències humanes en la UV

El procés de mitificació de la ciència i la tecnologia que començà el segle XIX ha contribuït a emfasitzar els prejudicis de les anomenades *dues cultures* (C.P. Snow), ciències i humanitats. I aquests prejudicis, juntament amb una llarga tradició d'ignorància mútua entre ambdues esferes del saber, han impregnat la planificació curricular de tots els nivells educatius. En el nostre sistema, els adolescents es veuen abocats a elegir entre ciències i lletres en un context clarament estereotipat que normalment menysprea les modalitats del batxillerat humanisticolingüístic i artístic, tant pel que fa a les capacitats intel·lectuals que requereixen, com a les possibilitats professionals. I, com passa normalment amb els prejudicis, es tracta de factoides resistents, impermeables al sentit comú i a les proves refutatòries.

Però una anàlisi dels plans d'estudis de les carreres d'humanitats de la Universitat de València ens permet comprovar que tots els graus ofereixen pràctiques en empreses, que les teories i l'estudi rigorós tendeixen a aplicar-les i que molt freqüentment aquesta aplicació és innovadora i creativa.

Com ja hem dit, més que mesurar l'actualitat d'aquestes titulacions només en funció de l'oferta laboral, cal pensar-les a partir del potencial de competències que promouen: des de la versatilitat que ofereix el domini del llenguatge fins a la capa-

citada analítica que prioritzen les seues metodologies, per no parlar de les facultats creatives que fomenten. Aquests components no es concreten en un perfil de treball determinat i d'ací ve la resistència a pensar l'actualitat de les humanitats. Parlàvem al començament d'intel·ligència adaptativa, i d'això exactament tracta la vivència universitària: d'afavorir estratègies d'adaptació per a situacions noves o per a generar-les com a solució.

Però, tot i que el treball s'ha fet i les titulacions d'humanitats han estat actualitzades, aquesta perspectiva encara comporta un error de plantejament pel que fa a les disciplines humanístiques, que segueix posant-les en funció d'un criteri d'utilitat o rendibilitat respecte del qual sempre quedaran com a parents pobres. Precisament, la tasca fonamental d'una universitat pública com la Universitat de València ha de garantir un espai d'autonomia respecte a certes tendències del mercat, perquè ja sabem on ens porten i qui hi guanya. Això no vol dir en cap cas deixar de ser productius, ni operatius, ni resignar-se al paper de guardians de la cultura. Perquè la societat del coneixement no es fonamenta només en innovacions d'avantguarda o espectaculars descobriments; també es tracta d'acompanyar aquest progrés amb experiències que ens identifiquen com a comunitat –i com a comunitat que avança–, amb un sentit i una memòria que també cal revisar críticament i posar al dia. I això mateix cal dir també pel que fa al camp de la investigació, la qual no queda garantida només amb instal·lacions punteres –si en tenim, millor–, ni pot limitar-se a les tendències més rendibles ni a imperatius empresarials. És l'única virtut de no fer d'aquesta tasca un negoci: que es poden atendre demandes necessàries encara que no siguin majoritàries; que s'entén que el progrés contempla diversos actors socials, la seua participació i la seua integració; que el cicle del coneixement no comença on acaba, en la seua difusió i comercialització, sinó molt més arrere: en la docència que l'estimula i la formació que el facilita. ■

